

บทที่ 5

สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง “การเปิดรับข่าวสารด้านการเมือง ความรู้ และทัศนคติต่อการรับฟังความคิดเห็นสาธารณะโดยวิธีประชาธิปไตยของประชาชนในกรุงเทพมหานคร” มีวัตถุประสงค์ต่อไปนี้

1. เพื่อศึกษาการเปิดรับข่าวสารด้านการเมือง ความรู้ และทัศนคติที่มีต่อการรับฟังความคิดเห็นสาธารณะโดยวิธีประชาธิปไตย
2. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการเปิดรับข่าวสารด้านการเมือง ความรู้ และทัศนคติที่มีต่อการรับฟังความคิดเห็นสาธารณะ โดยวิธีประชาธิปไตย
3. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างลักษณะทางประชากรกับการเปิดรับข่าวสารด้านการเมือง
4. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างลักษณะทางประชากรกับความรู้เกี่ยวกับการรับฟังความคิดเห็นสาธารณะโดยวิธีประชาธิปไตย
5. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างลักษณะทางประชากรกับทัศนคติที่มีต่อการรับฟังความคิดเห็นสาธารณะโดยวิธีประชาธิปไตย

สมมติฐานในการวิจัย

1. การเปิดรับข่าวสารด้านการเมืองมีความสัมพันธ์กับความรู้เกี่ยวกับการรับฟังความคิดเห็นสาธารณะโดยวิธีประชาธิปไตย
2. การเปิดรับข่าวสารด้านการเมืองมีความสัมพันธ์กับทัศนคติต่อการรับฟังความคิดเห็นสาธารณะโดยวิธีประชาธิปไตย
3. ความรู้เกี่ยวกับการรับฟังความคิดเห็นสาธารณะโดยวิธีประชาธิปไตยมีความสัมพันธ์กับทัศนคติต่อการรับฟังความคิดเห็นสาธารณะโดยวิธีประชาธิปไตย
4. ผู้ที่มีลักษณะทางประชากรแตกต่างกันมีการเปิดรับข่าวสารด้านการเมืองแตกต่างกัน
5. ผู้ที่มีลักษณะทางประชากรแตกต่างกันมีความรู้เกี่ยวกับการรับฟังความคิดเห็นสาธารณะโดยวิธีประชาธิปไตยแตกต่างกัน
6. ผู้ที่มีลักษณะทางประชากรแตกต่างกันมีทัศนคติต่อการรับฟังความคิดเห็นสาธารณะโดยวิธีประชาธิปไตยแตกต่างกัน

การวิจัยในครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) โดยใช้แบบสอบถาม (Questionnaire) เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล กลุ่มตัวอย่างที่ศึกษาคือ ประชาชนในกรุงเทพมหานคร จำนวน 484 คน โดยใช้สถิติในการวิเคราะห์ข้อมูล คือ ค่าร้อยละ และค่าเฉลี่ย เพื่ออธิบายลักษณะทางประชากรของกลุ่มตัวอย่าง การเปิดรับข่าวสาร ความรู้ และทัศนคติ ส่วนการทดสอบสมมติฐานนั้น ได้ใช้สถิติ t-test และการวิเคราะห์ความแปรปรวนแบบ ANOVA ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน (Pearson's Product Moment Correlation Coefficient) ในการวิเคราะห์ โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป SPSS ในการประมวลผลข้อมูล

สรุปผลการวิจัย

1. การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงพรรณนา

1.1 ลักษณะทางประชากร

กลุ่มตัวอย่างที่ศึกษามีจำนวน 484 คน แบ่งเป็นเพศชายร้อยละ 45.0 และเป็นเพศหญิงร้อยละ 55.0 ส่วนใหญ่มีอายุระหว่าง 21 – 25 ปี มีสถานภาพโสด อยู่ในการศึกษาระดับปริญญาตรี และเป็นพนักงานบริษัทเอกชน ส่วนรายได้นั้นมีรายได้บุคคลเฉลี่ยที่ 5,001 – 10,000 บาทต่อเดือน

1.2 การเปิดรับข่าวสารด้านการเมืองจากสื่อมวลชนและสื่อบุคคล

กลุ่มตัวอย่างมีการเปิดรับข่าวสารด้านการเมืองจากสื่อมวลชนอยู่ในระดับต่ำ เมื่อพิจารณาแต่ละสื่อแล้วพบว่า กลุ่มตัวอย่างเปิดรับข่าวสารด้านการเมืองผ่านโทรทัศน์มากที่สุด รองลงมาเป็นสื่อสิ่งพิมพ์และวิทยุ ตามลำดับ

- การเปิดรับข่าวสารด้านการเมืองจากวิทยุ กลุ่มตัวอย่างติดตามฟังการถ่ายทอดการประชุมรัฐสภามากที่สุด รองลงมาคือการแถลงนโยบายของรัฐบาล/พรรคการเมือง รายการข่าวการเมืองทางสถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย และรายการ "วิทยุรัฐสภา" ตามลำดับ

- การเปิดรับข่าวสารด้านการเมืองจากสื่อสิ่งพิมพ์ กลุ่มตัวอย่างอ่านข่าวการเมืองจากหนังสือพิมพ์รายวันฉบับต่างๆ มากที่สุด รองลงมาคืออ่านนิตยสารรายสัปดาห์หรือรายปักษ์ที่วิเคราะห์เหตุการณ์สำคัญๆ ของบ้านเมือง และอ่านหนังสือเกี่ยวกับการเมือง ตามลำดับ

- การเปิดรับข่าวสารด้านการเมืองจากโทรทัศน์ กลุ่มตัวอย่างติดตามชมรายการข่าวการเมืองทางสถานีโทรทัศน์ต่างๆ มากที่สุด รองลงมาคือรายการไอทีวีทอล์ค รายการสายตรงไอทีวี รายการเหตุบ้านการเมือง รายการเกาะกระแส การถ่ายทอดสดการประชุมรัฐสภา รายการขคิดด้วยคน รายการกรรงสถานการณื รายการเวทีชาวบ้าน รายการลานบ้านลานเมือง และรายการมองรัฐสภา ตามลำดับ

- การเปิดรับข่าวสารด้านการเมืองผ่านสื่อบุคคล โดยรวมอยู่ในระดับต่ำ โดยพบว่ากลุ่มตัวอย่างเปิดรับข่าวสารด้านการเมืองจากเพื่อนร่วมงาน / เพื่อน และบุคคลในครอบครัวในระดับต่ำ ส่วนการเปิดรับจากเพื่อนบ้าน เครือญาติ ครูอาจารย์ และเจ้าหน้าที่รัฐอยู่ในระดับต่ำมาก

กล่าวโดยสรุป กลุ่มตัวอย่างเปิดรับข่าวสารด้านการเมืองจากสื่อมวลชนคือโทรทัศน์มากที่สุด รองลงมาคือสื่อสิ่งพิมพ์ วิทยู และเปิดรับจากสื่อบุคคลน้อยที่สุด โดยเปิดรับจากเพื่อนร่วมงาน/เพื่อน มากที่สุด รองลงมาคือบุคคลในครอบครัว แต่ในภาพรวมกลุ่มตัวอย่างมีการเปิดรับทั้งสื่อมวลชนและสื่อบุคคลอยู่ในระดับต่ำ

1.3 ความรู้เกี่ยวกับการรับฟังความคิดเห็นสาธารณะโดยวิธีประชาพิจารณ์

กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีความรู้เกี่ยวกับการรับฟังความคิดเห็นสาธารณะโดยวิธีประชาพิจารณ์อยู่ในระดับปานกลาง จำนวนร้อยละ 69.8 รองลงมา มีความรู้อยู่ในระดับสูง จำนวนร้อยละ 20.9 และมีความรู้อยู่ในระดับต่ำ จำนวนร้อยละ 9.3 ตามลำดับ

1.4 ทักษะคติเกี่ยวกับการรับฟังความคิดเห็นสาธารณะโดยวิธีประชาพิจารณ์

กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีทัศนคติเกี่ยวกับการรับฟังความคิดเห็นสาธารณะโดยวิธีประชาพิจารณ์ในเชิงบวก คิดเป็นร้อยละ 61.4 รองลงมาได้แก่ มีทัศนคติเป็นกลาง คิดเป็นร้อยละ 34.5 และมีทัศนคติเชิงบวกอย่างมาก คิดเป็นร้อยละ 4.1 ตามลำดับ

2. การวิเคราะห์เพื่อทดสอบสมมติฐาน

2.1 สมมติฐานข้อที่ 1 การเปิดรับข่าวสารด้านการเมืองมีความสัมพันธ์กับความรู้เกี่ยวกับการรับฟังความคิดเห็นสาธารณะโดยวิธีประชาพิจารณ์ ผลการวิจัยพบว่า

เป็นไปตามสมมติฐานเพียงบางส่วน คือ การเปิดรับข่าวสารด้านการเมืองจากสื่อมวลชนไม่มีความสัมพันธ์กับความรู้เกี่ยวกับการรับฟังความคิดเห็นสาธารณะโดยวิธีประชาพิจารณ์อย่างมีนัยสำคัญ ในขณะที่การเปิดรับข่าวสารด้านการเมืองจากสื่อบุคคลมีความสัมพันธ์เชิงลบกับความรู้เกี่ยวกับการรับฟังความคิดเห็นสาธารณะโดยวิธีประชาพิจารณ์

2.2 สมมติฐานข้อที่ 2 การเปิดรับข่าวสารด้านการเมืองมีความสัมพันธ์กับทัศนคติต่อการรับฟังความคิดเห็นสาธารณะโดยวิธีประชาพิจารณ์ ผลการวิจัยพบว่า

ไม่เป็นไปตามสมมติฐาน คือ การเปิดรับข่าวสารด้านการเมืองทั้งจากสื่อมวลชนและสื่อบุคคลไม่มีความสัมพันธ์กับทัศนคติต่อการรับฟังความคิดเห็นสาธารณะโดยวิธีประชาพิจารณ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

2.3 สมมติฐานข้อที่ 3 ความรู้เกี่ยวกับการรับฟังความคิดเห็นสาธารณะโดยวิธีประชาพิจารณ์มีความสัมพันธ์กับทัศนคติต่อการรับฟังความคิดเห็นสาธารณะโดยวิธีประชาพิจารณ์ ผลการวิจัยพบว่า

เป็นไปตามสมมติฐาน คือ ความรู้เกี่ยวกับการรับฟังความคิดเห็นสาธารณะโดยวิธีประชาพิจารณ์มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับทัศนคติต่อการรับฟังความคิดเห็นสาธารณะโดยวิธีประชาพิจารณ์

2.4 สมมติฐานข้อที่ 4 ผู้ที่มีลักษณะทางประชากรแตกต่างกัน มีการเปิดรับข่าวสารด้านการเมืองแตกต่างกัน ผลการวิจัยพบว่า

- เพศ

การเปิดรับข่าวสารด้านการเมืองจากสื่อมวลชนและสื่อบุคคลของผู้ที่มีเพศต่างกันมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐาน โดยเพศชายมีการเปิดรับสื่อมวลชนและสื่อบุคคลมากกว่าเพศหญิง

- อายุ

เป็นไปตามสมมติฐานเพียงบางส่วน กล่าวคือ ผู้ที่มีอายุแตกต่างกัน มีการเปิดรับข่าวสารด้านการเมืองจากสื่อมวลชนแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ในขณะที่ผู้ที่มีอายุแตกต่างกัน มีการเปิดรับข่าวสารด้านการเมืองจากสื่อบุคคลไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

- สถานภาพสมรส

เป็นไปตามสมมติฐานเพียงบางส่วน กล่าวคือ ผู้ที่มีสถานภาพสมรสแตกต่างกัน มีการเปิดรับข่าวสารด้านการเมืองจากสื่อมวลชนแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ในขณะที่ผู้ที่มีสถานภาพสมรสต่างกัน มีการเปิดรับข่าวสารด้านการเมืองจากสื่อบุคคลไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

- ระดับการศึกษา

เป็นไปตามสมมติฐานเพียงบางส่วน กล่าวคือ ผู้ที่มีระดับการศึกษาต่างกัน มีการเปิดรับข่าวสารด้านการเมืองจากสื่อมวลชนไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ในขณะที่ผู้ที่มีการศึกษาต่างกัน มีการเปิดรับข่าวสารด้านการเมืองจากสื่อบุคคลแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

- อาชีพ

เป็นไปตามสมมติฐานเพียงบางส่วน กล่าวคือ ผู้ที่มีอาชีพต่างกัน มีการเปิดรับข่าวสารด้านการเมืองจากสื่อมวลชนไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ในขณะที่ผู้ที่มีอาชีพต่างกัน มีการเปิดรับข่าวสารด้านการเมืองผ่านสื่อบุคคลแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

- รายได้เฉลี่ยบุคคล / เดือน

เป็นไปตามสมมติฐานเพียงบางส่วน กล่าวคือ ผู้ที่มีรายได้เฉลี่ยบุคคล/เดือน ต่างกัน มีการเปิดรับข่าวสารด้านการเมืองจากสื่อมวลชนไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ในขณะที่ผู้ที่มีรายได้เฉลี่ยบุคคล/เดือน ต่างกัน มีการเปิดรับข่าวสารด้านการเมืองจากสื่อบุคคลแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

2.5 สมมติฐานข้อที่ 5 ผู้ที่มีลักษณะทางประชากรแตกต่างกัน มีความรู้เกี่ยวกับการรับฟังความคิดเห็นสาธารณะโดยวิธีประชาพิจารณ์แตกต่างกัน ผลการวิจัยพบว่า

- เพศ

ความรู้เกี่ยวกับการรับฟังความคิดเห็นสาธารณะโดยวิธีประชาพิจารณ์ของประชาชนที่มีเพศต่างกันไม่มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐาน

- อายุ

ความรู้เกี่ยวกับการรับฟังความคิดเห็นสาธารณะโดยวิธีประชาพิจารณ์ของผู้ที่มีอายุต่างกัน มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐาน

- สถานภาพสมรส

ความรู้เกี่ยวกับการรับฟังความคิดเห็นสาธารณะโดยวิธีประชาพิจารณ์ของผู้ที่มีสถานภาพสมรสต่างกัน ไม่มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐาน

- ระดับการศึกษา

ความรู้เกี่ยวกับการรับฟังความคิดเห็นสาธารณะโดยวิธีประชาพิจารณ์ของผู้ที่มีระดับการศึกษาต่างกัน มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐาน

- อาชีพ

ความรู้เกี่ยวกับการรับฟังความคิดเห็นสาธารณะโดยวิธีประชาพิจารณ์ของผู้ที่มีอาชีพต่างกัน มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐาน

- รายได้เฉลี่ยบุคคล / เดือน

ความรู้เกี่ยวกับการรับฟังความคิดเห็นสาธารณะโดยวิธีประชาพิจารณ์ของผู้ที่มีรายได้เฉลี่ยบุคคล/เดือน ต่างกัน มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐาน

2.6 สมมติฐานข้อที่ 6 ผู้ที่มีลักษณะทางประชากรแตกต่างกัน มีทัศนคติต่อการรับฟังความคิดเห็นสาธารณะโดยวิธีประชาพิจารณ์แตกต่างกัน ผลการวิจัยพบว่า

- เพศ

ทัศนคติต่อการรับฟังความคิดเห็นสาธารณะโดยวิธีประชาพิจารณ์ของผู้ที่มีเพศแตกต่างกัน มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐาน

- อายุ

ทัศนคติต่อการรับฟังความคิดเห็นสาธารณะโดยวิธีประชาพิจารณ์ของผู้ที่อายุต่างกัน มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐาน

- สถานภาพสมรส

ทัศนคติต่อการรับฟังความคิดเห็นสาธารณะโดยวิธีประชาพิจารณ์ของผู้ที่มีสถานภาพสมรสต่างกัน ไม่มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐาน

- ระดับการศึกษา

ทัศนคติต่อการรับฟังความคิดเห็นสาธารณะโดยวิธีประชาพิจารณ์ของผู้ที่มีระดับการศึกษาแตกต่างกัน มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐาน

- อาชีพ

ทัศนคติต่อการรับฟังความคิดเห็นสาธารณะโดยวิธีประชาพิจารณ์ของผู้ที่มีอาชีพต่างกัน ไม่มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐาน

- รายได้เฉลี่ยบุคคล / เดือน

ทัศนคติต่อการรับฟังความคิดเห็นสาธารณะโดยวิธีประชาพิจารณ์ของผู้ที่มีรายได้เฉลี่ยบุคคล/ เดือนแตกต่างกัน มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ จึงเป็นไปตามสมมติฐาน

อภิปรายผลการวิจัย

สมมติฐานที่ 1 การเปิดรับข่าวสารด้านการเมืองมีความสัมพันธ์กับความรู้เกี่ยวกับการรับฟังความคิดเห็นสาธารณะโดยวิธีประชาธิปไตย

ผลการทดสอบสมมติฐาน พบว่า การเปิดรับข่าวสารด้านการเมืองจากสื่อมวลชนไม่มีความสัมพันธ์กับความรู้เกี่ยวกับการรับฟังความคิดเห็นสาธารณะโดยวิธีประชาธิปไตย ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐาน

การเปิดรับข่าวสารด้านการเมืองจากสื่อมวลชนซึ่งไม่มีความสัมพันธ์กับความรู้เกี่ยวกับการรับฟังความคิดเห็นสาธารณะโดยวิธีประชาธิปไตยนั้น อาจสามารถอธิบายได้ตามแนวคิดของ แคลปเปอร์ (Klapper, 1960: 19-25) ในเรื่องของกระบวนการเลือกรับสาร (Selective Process) ซึ่งมีส่วนสำคัญอย่างมากต่อโอกาส และข้อมูลข่าวสาร รวมทั้งความรู้ที่จะได้รับจากสื่อ ซึ่งกระบวนการดังกล่าวมีอยู่ 4 ขั้นตอน คือ การเลือกเปิดรับ (Selective Exposure) การเลือกสนใจ (Selective Attention) การเลือกรับรู้ (Selective Perception) และการเลือกจดจำ (Selective Retention) ซึ่งแต่ละขั้นตอนจะมีความเกี่ยวเนื่องเป็นลำดับขั้น และพบว่าในขั้นแรกนั้นบุคคลจะเลือกเปิดรับสื่อและข่าวสารต่างๆ ตามความสนใจและความต้องการของตนเป็นสำคัญ และจะเลี่ยงไม่ยอมรับสารที่ไม่สอดคล้องหรือขัดแย้งกับความคิดเห็นและความสนใจของตน รวมทั้งพยายามตีความสารตามความเชื่อ และค่านิยมที่ตนมีอยู่เดิม และจะจดจำเฉพาะสิ่งที่สนับสนุนความคิดและความเชื่อของตน ดังนั้นถ้าผู้รับสารไม่สนใจข่าวสารใดๆ ผู้รับสารก็จะไม่เลือกเก็บสารนั้นๆ ไว้ ซึ่งจะส่งผลถึงความล้มเหลวในขั้นต่อไปด้วย ดังนั้น อาจเนื่องมาจากการให้ความสนใจเลือกรับรู้ และการเลือกจดจำการเปิดรับข่าวสารจากสื่อมวลชนนี้เอง ที่ทำให้การเปิดรับข่าวสารด้านการเมืองจากสื่อมวลชนจึงไม่มีความสัมพันธ์กับความรู้เกี่ยวกับการรับฟังความคิดเห็นสาธารณะโดยวิธีประชาธิปไตย

ผลการทดสอบสมมติฐานนี้สอดคล้องกับงานวิจัยของพรทิพย์ บุญนิพัทธ์ (2539) เรื่อง พฤติกรรมการเปิดรับสื่อ ความรู้ ทศนคติ และพฤติกรรมการไปใช้สิทธิเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในวันที่ 17 พฤศจิกายน 2539 ของนักศึกษามหาวิทยาลัยรามคำแหง พบว่า การเปิดรับสื่อในเรื่องการไปใช้สิทธิเลือกตั้ง ส.ส จากสื่อทุกประเภทไม่มีความสัมพันธ์กับความรู้ในเรื่องการไปใช้สิทธิเลือกตั้ง ส.ส

งานวิจัยของ สุธาสินี ไกรฤกษ์ เรื่อง การเปิดรับข่าวสาร ความรู้ และพฤติกรรมทางการเมืองของประชาชนในชุมชนแออัดในเขตกรุงเทพมหานคร พบว่า ความรู้เกี่ยวกับการปกครองระบอบประชาธิปไตยไม่มีความสัมพันธ์กับการเปิดรับข่าวสารทางการเมืองของประชาชนในชุมชนแออัด

งานวิจัยของ สุมาลี ตั้งจิตต์ศีล (2537) เรื่องพฤติกรรมกาเปิดรับสื่อเกี่ยวกับคุณภาพแหล่งน้ำ กับความรู้ ทักษะคติ และพฤติกรรมกามีส่วนร่วมในการรักษาคุณภาพแหล่งน้ำของประชาชนในเขตกรุงเทพมหานคร พบว่า การเปิดรับสื่อเกี่ยวกับการรักษาคุณภาพแหล่งน้ำ ไม่มีความสัมพันธ์กับความรู้ในการรักษาคุณภาพแหล่งน้ำ

งานวิจัยของ ลดาวัลย์ พอใจ (2537) เรื่องการเปิดรับข่าวสาร ความรู้ ความตระหนักและการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมของประชาชนในเขตอำเภอพิบูลย์ จังหวัดนครศรีธรรมราช พบว่า การเปิดรับข่าวสารไม่มีความสัมพันธ์กับความรู้ในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมของประชาชน

และงานวิจัยของ พิระนันท์ บุรณะโสภณ (2538) เรื่องการเปิดรับข่าวสาร ความรู้ ทักษะคติ และการมีส่วนร่วมในการใช้ผลิตภัณฑ์อนุรักษ์สิ่งแวดล้อมของประชาชนในเขตกรุงเทพมหานคร พบว่า การเปิดรับข่าวสารเกี่ยวกับการใช้ผลิตภัณฑ์เพื่ออนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ไม่มีความสัมพันธ์กับการใช้ผลิตภัณฑ์เพื่ออนุรักษ์สิ่งแวดล้อมของประชาชน

ในขณะที่เดียวกันจากการทดสอบสมมติฐานจะพบว่า การเปิดรับข่าวสารด้านการเมืองจากสื่อบุคคล มีความสัมพันธ์เชิงลบกับความรู้เกี่ยวกับการรับฟังความคิดเห็นสาธารณะโดยวิธีประชาธิปไตย กล่าวคือ การเปิดรับข่าวสารด้านการเมืองจากสื่อบุคคลมาก ทำให้ความรู้เกี่ยวกับการรับฟังความคิดเห็นสาธารณะโดยวิธีประชาธิปไตยน้อย ซึ่งผลการวิจัยนี้สอดคล้องกับแนวคิดของ โรเจอร์ส (Rogers, 1971) ซึ่งกล่าวถึงคุณลักษณะเหมือนกัน (Homophily) ของผู้ส่งสารกับผู้รับสาร โดยกล่าวว่า ผู้รับสารกับผู้ส่งสารมีแนวโน้มที่จะสื่อสารกับบุคคลที่มีลักษณะคล้ายกับตนเอง และเมื่อพิจารณาถึงความมีประสิทธิภาพของสื่อบุคคลแล้ว หากการสื่อสารนั้นเกิดขึ้นกับบุคคลที่มี วิทยุฒิ โลกทัศน์ และความรู้ในเรื่องใดเรื่องหนึ่งจำกัดคล้ายๆ กัน ก็อาจจะทำให้การสื่อสารของบุคคลเกิดความล้มเหลวในแง่ของการเพิ่มพูนความรู้ได้ นอกจากนี้ การเปิดรับสารของผู้รับสารอาจเกิดขึ้นโดยผ่านกระบวนการเลือกสรร (Selective Process) ดังที่กล่าวมาข้างต้น ซึ่งหมายความว่า ผู้ส่งสารอาจได้ผ่านกระบวนการเลือกสรรสารเกี่ยวกับการเมืองทั้ง 4 ชั้นมาแล้ว ซึ่งผู้ส่งสาร

อาจมีความรู้ที่จำกัด เมื่อผู้รับสารเปิดรับข้อมูลจากผู้ส่งสาร ความรู้ของผู้รับสารก็พลอยถูกจำกัดไปด้วย

ความสัมพันธ์ระหว่างความรู้กับการเปิดรับสื่อบุคคลดังกล่าวยังสามารถอธิบายได้ตามแนวคิดของโรเจอร์ส และสเวนนิ่ง (Rogers and Svenning, 1978:291) ที่ว่า สื่อบุคคลมีความสามารถในการเปลี่ยนแปลงทัศนคติ แต่ด้วยประสิทธิภาพในการเพิ่มพูนความรู้ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของแคทซ์ และลาซาร์เฟลด์ (Katz and Lazarsfeld, 1955:136) ที่กล่าวว่า การสื่อสารระหว่างบุคคลมีผลต่อการทำให้ผู้รับสารยอมรับที่จะเปลี่ยนแปลงและยอมรับที่จะให้ความร่วมมือในกิจกรรมต่างๆ มากที่สุด ดังนั้น สื่อบุคคลจึงมีความสำคัญมากกว่าสื่อมวลชนในชั้นซักจูงใจ ส่วนสื่อมวลชนมีความสำคัญมากกว่าในชั้นของการให้ความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้อง

สมมติฐานที่ 2 การเปิดรับข่าวสารด้านการเมืองมีความสัมพันธ์กับทัศนคติต่อการรับฟังความคิดเห็นสาธารณะโดยวิธีประชาพิจารณ์

ผลการวิจัยพบว่า การเปิดรับข่าวสารด้านการเมืองไม่มีความสัมพันธ์กับทัศนคติต่อการรับฟังความคิดเห็นสาธารณะโดยวิธีประชาพิจารณ์ ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ 2 อาจเป็นเพราะการที่บุคคลจะเกิดทัศนคติต่อสิ่งใด ไม่ได้มาจากการเปิดรับข่าวสารเพียงอย่างเดียว ยังมีปัจจัยอื่นๆ ที่สำคัญต่อการสร้างหรือปรับเปลี่ยนทัศนคติอีก เช่น การที่บุคคลมีประสบการณ์โดยตรงต่อเรื่องนั้น กล่าวคือ ผู้ที่มีทัศนคติต่อการรับฟังความคิดเห็นสาธารณะโดยวิธีประชาพิจารณ์ในทางบวก อาจเนื่องมาจากการที่บุคคลนั้นได้เข้าไปสัมผัสหรือมีส่วนร่วมในการทำประชาพิจารณ์ และรู้ลึกว่าการทำประชาพิจารณ์มีความสำคัญ เพราะเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมมากขึ้น เป็นต้น

โจเซฟ ที แคลปเปอร์ (อ้างใน ปรมะ สตะเวทิน,2533) ได้เสนอแนวคิดที่ว่า สื่อมวลชนไม่มีอิทธิพลโดยตรงต่อประชาชน แต่เป็นอิทธิพลโดยอ้อม คือเป็นเพียงผู้สนับสนุนความคิดเห็นทัศนคติ หรือทำที่ดั้งเดิมเท่านั้น การเปลี่ยนแปลงที่เกิดจากสื่อมวลชนเกิดขึ้นต่อเมื่อบุคคลมีความโน้มเอียงที่จะเปลี่ยนแปลงอยู่ก่อนแล้ว ดังนั้น การเปลี่ยนแปลงทัศนคติจึงไม่มีความสัมพันธ์กับการเปิดรับข่าวสารจากสื่อมวลชน แต่จะเกิดเพราะผู้รับข่าวสารมีแนวโน้มที่จะเปลี่ยนแปลงทัศนคติอยู่แล้ว

นอกจากนี้ ปัจจัยทางด้านการสื่อสารพบว่า องค์ประกอบของแหล่งข่าวสารก็เป็นปัจจัยสำคัญที่ก่อให้เกิดทัศนคติทั้งในด้านบวกและด้านลบ เช่น ความสามารถของผู้ส่งสาร เทคนิควิธีการส่งสาร การสร้างความคุ้นเคย ความเป็นมิตร มีผลทำให้เกิดความสนใจและก่อทัศนคติ ตลอดจนการเปลี่ยนแปลง มากกว่าแหล่งข่าวที่ไม่มีคุณสมบัติเหล่านี้ ดังนั้น การนำเสนอข่าวด้านการเมืองของสื่อมวลชนจึงควรพิจารณาในหลายๆ ด้านประกอบกัน เช่น ประสิทธิภาพในการนำเสนอว่าสามารถก่อให้เกิดเป็นความรู้และทัศนคติได้มากน้อยเพียงใด ผู้รับสารรู้สึกว่ามีอคติในการนำเสนอหรือไม่ ทั้งนี้ ไม่ควรพิจารณาแต่ปริมาณของการเปิดรับแต่เพียงอย่างเดียว นอกจากนั้น การนำเสนอข่าวอย่างต่อเนื่องของสื่อมวลชน ย่อมปลูกฝังให้เกิดทัศนคติในทางใดทางหนึ่งได้มากกว่าการนำเสนอที่ขาดช่วง ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ ซิมบาโด (Zimbardo,1991) ที่ว่า เมื่อการเสนอข่าวสารกระทำอย่างต่อเนื่องจะก่อให้เกิดความสนใจ ความเข้าใจและการยอมรับ ซึ่งนับว่าเป็นขั้นตอนสำคัญในการเปลี่ยนแปลงทัศนคติทั้งในด้านบวกและด้านลบ

แนวคิดเกี่ยวกับอิทธิพลของสื่อมวลชน (อ้างใน เสถียร เขยประทับ,2528) ยังได้กล่าวไว้ว่า หากสารที่มีอยู่ในสื่อมวลชนไม่เกี่ยวกับวิถีชีวิตประชาชนคือเป็นเรื่องไกลตัว คนนั้นๆ ก็จะไม่สนใจสื่อเหล่านั้นๆ จึงไม่เกิดความรู้อันจะนำไปสู่การเกิดทัศนคติที่ดีได้ เช่น ประชาชนในกรุงเทพฯ เห็นว่าการทำประชาพิจารณ์เป็นเรื่องไกลตัวมากกว่าเรื่องอัตราการแลกเปลี่ยนเงินตรา หรือเรื่องการขึ้นลงของหุ้นที่เป็นส่วนหนึ่งในชีวิตประจำวัน จึงไม่เกิดความสนใจหรือรับรู้แต่เพียงว่าการทำประชาพิจารณ์คือปัญหาหรือความขัดแย้ง เป็นต้น

นักสังคมศาสตร์หลายท่านได้ให้แนวคิดไว้ว่าทัศนคติที่ผู้รับมีต่อผู้ส่งสารจะมีผลต่อทัศนคติที่มีต่อสารนั้นด้วย บางคำถามที่ว่า “ใครเป็นคนพูด” มีความสำคัญพอๆ กับคำตอบว่า “พูดว่าอะไร” นอกจากนี้หากสื่อบุคคลมีการสื่อสารในเรื่องการเมืองอย่างผิวเผิน การเปิดรับข่าวสารด้านการเมืองจากสื่อบุคคลจึงไม่อาจทำให้มีความสัมพันธ์กับทัศนคติต่อการรับฟังความคิดเห็น

สาธารณะโดยวิธีประชาธิปไตยได้ด้วยเช่นกัน ดังนั้น นอกจากสื่อมวลชนแล้ว สื่อบุคคลที่ไม่มี
ความสัมพันธ์ต่อทัศนคติ อาจเนื่องมาจากปัจจัยดังกล่าว

นอกจากนี้ องค์ประกอบอื่นๆ เช่น เนื้อหาข่าวสาร ภาษา ตลอดจนลักษณะของตัวผู้รับสาร
เอง ทักษะในการสื่อความหมาย ความรู้ ระบบสังคม ก็เป็นองค์ประกอบในการก่อให้เกิดการ
เปลี่ยนแปลงทัศนคติได้ ด้วยเหตุนี้ การเปิดรับข่าวสารในปริมาณมาก จึงไม่จำเป็นที่จะต้องมี
ทัศนคติไปในทางที่ดีเสมอไป เพราะมีตัวแปรอื่นเข้ามาแทรก และถ้านำข่าวสารที่ได้รับมาพิจารณา
ร่วมกับประสบการณ์เดิมที่มีอยู่หรือรูปแบบการดำเนินชีวิตแล้ว พบว่า ไม่มีความสอดคล้องกันก็
เป็นการยากที่จะให้เขาเปลี่ยนทัศนคติความเชื่อที่มีอยู่ เพื่อให้สอดคล้องหรือเป็นไปในทิศทางเดียว
กันกับข่าวสารที่ได้รับ

ผลการวิจัยดังกล่าวจึงสอดคล้องกับทัศนะของนักวิชาการหลายท่าน ที่ได้ให้ความเห็นว่
การเกิดหรือการเปลี่ยนแปลงทัศนคตินั้น เกิดจากตัวแปรหลายตัว ซึ่งอาจเป็นพฤติกรรมกา
รับ
ข่าวสาร ผู้นำความคิด ประสบการณ์ของแต่ละบุคคล ดังนั้นในการที่บุคคลจะมีทัศนคติไปในทางดี
หรือไม่ดี ในเรื่องใดเรื่องหนึ่งต้องพิจารณาถึงตัวแปรอื่นๆ ด้วย ไม่เพียงแต่เฉพาะการเปิดรับ
ข่าวสาร เท่านั้น ดังที่ Klapper กล่าวว่า สื่อมวลชนมีอิทธิพลซึ่งเป็นเพียงแรงเสริมต่อบุคคล
ในการโน้มน้าว
ใจเรื่องความคิดเห็นและทัศนคติเท่านั้น มิได้มีอิทธิพลโดยตรง ต้องอาศัยปัจจัยอื่นๆ ที่นอกเหนือไป
จากการสื่อสารร่วมด้วย เช่นเดียวกับ จริยญา เจริญสุขใส ที่ศึกษาการเปิดรับข่าวสารด้านการ
เมือง วัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยกับการไปใช้สิทธิของเยาวชน ในกรุงเทพมหานคร
ปี 2538 และพบว่า การนำเสนอข่าวสารของสื่อมวลชนไม่สร้างทัศนคติทางการเมืองแบบ
ประชาธิปไตยให้แก่เยาวชนแต่อย่างใด

งานวิจัยของพรทิพย์ บุญนิพัทธ์ (2539) เรื่อง พฤติกรรมการเปิดรับสื่อ ความรู้ ทัศนคติ
และพฤติกรรมการไปใช้สิทธิเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในวันที่ 17 พฤศจิกายน 2539 ของ
นักศึกษามหาวิทยาลัยรามคำแหง พบว่า การเปิดรับสื่อในเรื่องการไปใช้สิทธิเลือกตั้ง ส.ส จากสื่อ
วิทยุ โทรทัศน์ หนังสือพิมพ์ โปสเตอร์ แผ่นป้าย ใบปลิว สติกเกอร์ และเจ้าหน้าที่จากหน่วยราชการ
ไม่มีความสัมพันธ์กับทัศนคติในเรื่องการไปใช้สิทธิเลือกตั้ง ส.ส

งานวิจัยของบุษบา ภู่อสุกุล (2536) เรื่อง พฤติกรรมการเปิดรับสื่อ ความรู้ ทักษะคิด และการมีส่วนร่วมในการรักษาทรัพยากรป่าไม้ ของประชาชนในหมู่บ้านอำเภอวัฒนานคร จังหวัดปราจีนบุรี ซึ่งพบว่า พฤติกรรมการเปิดรับสื่อเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ ไม่มีความสัมพันธ์กับทัศนคติต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ของประชาชนในหมู่บ้านนั้น

และงานวิจัยของสุมาลี ตั้งจิตต์ศีล (2537) เรื่องพฤติกรรมการเปิดรับสื่อเกี่ยวกับคุณภาพแหล่งน้ำ กับความรู้ ทักษะคิด และพฤติกรรมการมีส่วนร่วมในการรักษาคุณภาพแหล่งน้ำของประชาชนในเขตกรุงเทพมหานคร พบว่า การเปิดรับสื่อเกี่ยวกับการรักษาคุณภาพแหล่งน้ำ ไม่มีความสัมพันธ์กับทัศนคติในการรักษาคุณภาพแหล่งน้ำ

สมมติฐานที่ 3 ความรู้เกี่ยวกับการรับฟังความคิดเห็นสาธารณะโดยวิธีประชาพิจารณ์มีความสัมพันธ์กับทัศนคติต่อการรับฟังความคิดเห็นสาธารณะโดยวิธีประชาพิจารณ์

ผลการวิจัยพบว่า ความรู้เกี่ยวกับการรับฟังความคิดเห็นสาธารณะโดยวิธีประชาพิจารณ์มีความสัมพันธ์กับทัศนคติต่อการรับฟังความคิดเห็นสาธารณะโดยวิธีประชาพิจารณ์ โดยเป็นความสัมพันธ์เชิงบวก จึงเป็นไปตามสมมติฐาน ซึ่งแนวคิดที่สามารถอธิบายถึงผลการทดสอบสมมติฐานนี้ได้ก็คือ แนวความคิดเกี่ยวกับทัศนคติของ ซิมบาโด และ มาร์ทาร์ (Zimbardo and Martach) ที่กล่าวว่า องค์ประกอบของทัศนคติมี 3 ส่วน คือ 1. องค์ประกอบของความรู้ความนึกคิด (The Cognitive Component) 2. องค์ประกอบด้านความรู้สึกรู้สึก (The Affective Component) 3. องค์ประกอบด้านพฤติกรรม (The Behavior Component) โดยเฉพาะองค์ประกอบความรู้ความนึกคิดนั้น เป็นส่วนที่เป็นความเชื่อของบุคคลเกี่ยวกับสิ่งต่างๆ ทั่วไป ทั้งสิ่งที่ชอบและไม่ชอบ หากบุคคลมีความรู้หรือความคิดว่าสิ่งใดดี ก็มักจะมีทัศนคติที่ดีต่อสิ่งนั้น หากมีความรู้มาก่อนว่าสิ่งใดไม่ดี ก็จะมีทัศนคติที่ไม่ดีต่อสิ่งนั้น นอกจากนี้ในการเปลี่ยนแปลงทัศนคติ บุคคลถูกทำให้เปลี่ยนแปลงได้หลายวิธี อาจจะได้โดยที่บุคคลได้รับข่าวสารต่างๆ ซึ่งข่าวสารเหล่านี้อาจมาจากบุคคลอื่นหรือสื่อมวลชนต่างๆ ข่าวสารนี้อาจทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในองค์ประกอบของทัศนคติในส่วน of ความรู้ความนึกคิด ดังนั้น จะเห็นได้ว่าความรู้เป็นปัจจัยอย่างหนึ่งที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทัศนคติ จากแนวคิดนี้ ความรู้จึงมีความสัมพันธ์กับทัศนคติอย่างแนบแน่น สำหรับงานวิจัยที่สามารถนำมาสนับสนุนผลการทดสอบสมมติฐานนี้ คือ

งานวิจัยของต๋องฤดี ปุณณกันต์ (2534) ที่ศึกษาถึงการเปิดรับข่าวสารการสื่อสารกับการพัฒนาความรู้ ทักษะคิดและพฤติกรรมของประชาชนตามโครงการขยายฐานประชาธิปไตยสู่ปวงชน :ศึกษาเฉพาะกรณีอำเภอนครหลวง จ.พระนครศรีอยุธยา พบว่า มีความสัมพันธ์ระหว่างความรู้กับทัศนคติของกลุ่มตัวอย่าง กล่าวคือ ผู้ที่มีความรู้ในเรื่องเกี่ยวกับประชาธิปไตยดี ก็มักจะมีทัศนคติที่ดีต่อโครงการขยายฐานประชาธิปไตยสู่ปวงชนด้วย

งานวิจัยของ สุมาลี ตั้งจิตต์ศีล (2537) เรื่องพฤติกรรมการเปิดรับสื่อเกี่ยวกับคุณภาพแหล่งน้ำ กับความรู้ ทักษะคิด และพฤติกรรมการมีส่วนร่วมในการรักษาคุณภาพแหล่งน้ำของประชาชนในเขตกรุงเทพมหานคร พบว่า ความรู้มีความสัมพันธ์กับทัศนคติ

งานวิจัยของ พิระนันท์ บุรณะโสภณ (2538) เรื่องการเปิดรับข่าวสาร ความรู้ ทักษะคิด และการมีส่วนร่วมในการใช้ผลิตภัณฑ์อนุรักษ์สิ่งแวดล้อมของประชาชนในเขตกรุงเทพมหานคร พบว่าความรู้เกี่ยวกับการใช้ผลิตภัณฑ์อนุรักษ์สิ่งแวดล้อม มีความสัมพันธ์กับทัศนคติต่อการใช้ผลิตภัณฑ์เพื่ออนุรักษ์สิ่งแวดล้อม

และงานวิจัยของ ธวัชชัย พานิชยากรณ์ (2539) ซึ่งศึกษาพฤติกรรมการเปิดรับข่าวสาร ความรู้ ทักษะคิดและการมีส่วนร่วมในการใช้เครือข่ายสารสนเทศห้องสมุดจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย (จุฬาลินเน็ต) ของนิสิตและบุคลากรในจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย พบว่า ความรู้ในเครือข่ายจุฬาลินเน็ต มีความสัมพันธ์กับทัศนคติที่มีต่อเครือข่ายจุฬาลินเน็ต

สมมติฐานที่ 4 ผู้ที่มีลักษณะทางประชากรแตกต่างกัน มีการเปิดรับข่าวสารด้านการเมืองแตกต่างกัน

ผลการวิจัยพบว่า เป็นไปตามสมมติฐานเพียงบางส่วน กล่าวคือ ผู้ที่มีเพศแตกต่างกัน มีการเปิดรับข่าวสารด้านการเมืองจากสื่อมวลชนและสื่อบุคคลแตกต่างกัน ในขณะที่ผู้ที่มีอายุ และสถานภาพสมรสแตกต่างกันมีการเปิดรับข่าวสารด้านการเมืองจากสื่อมวลชนแตกต่างกัน แต่การเปิดรับข่าวสารด้านการเมืองจากสื่อบุคคลไม่แตกต่างกัน และผู้ที่มีการศึกษา อาชีพ และรายได้เฉลี่ยบุคคล/เดือนที่แตกต่างกัน มีการเปิดรับข่าวสารด้านการเมืองจากสื่อมวลชนไม่แตกต่างกัน แต่มีการเปิดรับสื่อบุคคลแตกต่างกัน ซึ่งสามารถอธิบายผลได้ดังนี้

เพศ ผู้ที่มีเพศต่างกัน มีพฤติกรรมการเปิดรับข่าวสารด้านการเมืองจากสื่อมวลชนและสื่อบุคคลแตกต่างกัน โดยเพศชายมีการเปิดรับมากกว่าเพศหญิง ซึ่งสอดคล้องกับทฤษฎี ลักษณะประชากรของผู้รับสาร (Demographic Characteristics of Audience) ของ ชรามม์ และ โรเบิร์ต (Schramm and Roberts) (อ้างใน บุญจิระ พุทธิศรี, 2541:118) ที่ว่า ผู้หญิงกับผู้ชายมีความแตกต่างกันอย่างมากในเรื่องความคิด ค่านิยม และทัศนคติ ทั้งนี้เพราะวัฒนธรรมและสังคมกำหนดบทบาทและกิจกรรมของคนสองเพศไว้ต่างกัน

จะเป็นไปได้ว่า ค่านิยมและสังคมกำหนดให้เพศชายเป็นเพศที่ให้ความสนใจในเรื่องการเมืองมากกว่าเพศหญิง ทั้งนี้อาจอธิบายได้ว่า เพศชายมีโอกาสในการเปิดรับข่าวสารจากสื่อมวลชนมากกว่าเพศหญิง เนื่องจากเมื่อกลับจากการทำงานข้างนอกแล้ว ภารกิจภายในบ้านส่วนใหญ่เพศหญิงเป็นผู้ดูแล ทำให้เพศชายมีเวลารว่าง หรือมีโอกาสในการเปิดรับข่าวสารจากสื่อมวลชนสูงมากกว่า นอกจากนี้ประเด็นเรื่องการเมือง ยังเป็นประเด็นที่นิยมคุยกันในกลุ่มเพศชาย

อายุ ผู้ที่มีอายุต่างกันมีการเปิดรับข่าวสารด้านการเมืองจากสื่อมวลชนแตกต่างกัน จากผลการวิจัย พบว่า ผู้ที่มีอายุ ตั้งแต่ 35 ปีขึ้นไป มีการเปิดรับข่าวสารด้านการเมืองจากสื่อมวลชนประเภทต่างๆ มากกว่าผู้ที่มีอายุต่ำกว่า 25 ปี ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยที่พบว่า ผู้ที่มีอายุต่างก็มีลักษณะของการใช้สื่อมวลชนต่างกัน กล่าวคือคนที่มีอายุมากมักใช้สื่อมวลชนเพื่อแสวงหาข่าวสารหนักๆ มากกว่าเพื่อความบันเทิง เช่น อ่านจดหมายถึงบรรณาธิการข่าวการเมือง หรือการอภิปรายปัญหาสังคม ในขณะที่คนที่มีอายุน้อย ไม่ค่อยจะอ่าน (Rivers และคณะ อ้างใน ปรมะ สตะเวทิน: 106) รวมทั้งสอดคล้องกับแนวความคิดของ วิลเลียมส์ บรูค (William D. Brook, 1971: 211-212) ที่ได้กล่าวถึงการวิเคราะห์หมวชนผู้รับสาร ตามลักษณะประชากรด้านอายุไว้ 3 ประการ คือ

1. อายุเป็นปัจจัยหนึ่งที่ทำให้คนมีความแตกต่างในเรื่องความคิดและพฤติกรรม
2. อายุเป็นสิ่งที่กำหนดความแตกต่างในเรื่องความยากง่ายในการชักจูงใจ
3. กลุ่มคนที่มีอายุต่างกัน ลักษณะของการใช้สื่อมวลชนก็แตกต่างกัน

นอกจากนี้งานวิจัยของ สุภาพงศ์ ระรวยทรง เรื่องพฤติกรรมการเปิดรับข่าวสาร ความรู้ และทัศนคติ ต่อการเสนอข่าวต่างประเทศทางสื่อมวลชนของประชาชนในกรุงเทพมหานคร พบว่า อายุมีความสัมพันธ์กับการเปิดรับข่าวสารต่างประเทศทางวิทยุ และงานวิจัยของ วราณี ลิสุวรรณกุล เรื่อง พฤติกรรมการเปิดรับข่าวสารจากการเลือกตั้งในวันที่ 17 พฤศจิกายน 2539 ของผู้มีสิทธิเลือกตั้งในเขตกรุงเทพมหานคร พบว่า อายุมีความสัมพันธ์กับการเปิดรับข่าวสารการเลือกตั้ง

สถานภาพสมรส ผู้ที่มีสถานภาพสมรสแตกต่างกัน มีการเปิดรับข่าวสารด้านการเมืองจากสื่อมวลชนแตกต่างกัน จากการวิจัย พบว่า ผู้ที่เป็นม่ายหรือแยกกันอยู่มีการเปิดรับข่าวสารมากที่สุด รองลงมาคือผู้ที่สมรสแล้ว และน้อยที่สุดคือผู้ที่เป็นโสด ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากผู้ที่เป็นม่าย/แยกกันอยู่ ไม่มีภาระทางครอบครัวต้องดูแลมากนัก จึงค่อนข้างมีเวลาว่างและอาจใช้เวลาว่างที่มีอยู่เปิดรับข่าวสารเพื่อคลายความเหงา ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ เมอร์ริลล์ และโลเวนสไตน์ (John C. Merrill and Ralph L. Lowenstein, 1971:134-135 อ้างถึงในชวรัตน์ เชิดชัย ,2527 :170-174) ที่ได้กล่าวถึง ความเหงาซึ่งเป็นปัจจัยพื้นฐานที่เป็นแรงผลักดันให้บุคคลเลือกเปิดรับสื่อว่า ความเหงาเป็นเหตุผลทางจิตวิทยาที่ว่า ปกติคนเราไม่ชอบที่จะอยู่ลำพัง เนื่องจากเกิดความรู้สึกสับสน วิดกกังวล หวาดกลัว และการเมินเฉยจากสังคม จึงชอบพยายามที่จะรวมกลุ่มเพื่อสังสรรค์กับผู้อื่นเท่าที่โอกาสจะอำนวยได้ เมื่อไม่สามารถจะติดต่อสังสรรค์กับบุคคลได้โดยตรง สิ่งที่ดีที่สุดคือ การได้อยู่กับสื่อต่างๆ ที่ใช้ในการสื่อสาร ในขณะที่ผู้ที่เป็นโสดมีอิสระในการใช้ชีวิต และมีโอกาสที่จะใช้เวลาเพื่อทำกิจกรรมนอกบ้าน เช่น เล่นกีฬา ดูหนัง ทานข้าวนอกบ้านหรือสังสรรค์กับเพื่อนฝูง โอกาสที่จะเปิดรับข่าวสารจากสื่อมวลชนจึงมีน้อย

อย่างไรก็ดีจะเห็นได้ว่าแม้ผู้ที่มีอายุและสถานภาพสมรสแตกต่างกัน จะเปิดรับข่าวสารด้านการเมืองจากสื่อมวลชนต่างกัน แต่การเปิดรับสื่อบุคคลกลับไม่ต่างกัน ทั้งนี้สามารถอธิบายได้ว่า ไม่ว่าจะบุคคลจะมีอายุหรือสถานภาพใด ก็ยังคงอยู่ในสถาบันครอบครัว หรือสถาบันทางสังคมที่ตนเกี่ยวข้องหรือสนใจ จึงมีโอกาที่จะเปิดรับข่าวสารจากสื่อบุคคล เช่น เพื่อน สมาชิกในครอบครัว ได้ไม่แตกต่างกัน ซึ่งบุคคลดังกล่าวเป็นกลุ่มบุคคลที่มีความใกล้ชิดกันและมีลักษณะความสัมพันธ์ทางสังคมเป็นแบบกลุ่มปฐมภูมิที่มีอิทธิพลต่อบุคคลนั้นๆ ดังนั้นการเปิดรับข่าวสารจากสื่อบุคคลจึงไม่มีความแตกต่างกัน

นอกจากนี้จากการวิจัยในครั้งนี่ยังพบอีกว่า ผู้ที่มีการศึกษา อาชีพ และรายได้เฉลี่ยบุคคล/เดือนที่แตกต่างกัน มีการเปิดรับข่าวสารด้านการเมืองจากสื่อมวลชนไม่แตกต่างกัน แต่มีการเปิดรับสื่อบุคคลแตกต่างกัน เนื่องจาก

การศึกษา อาชีพ รายได้ ในโลกแห่งข้อมูลข่าวสารปัจจุบัน ไม่ว่าบุคคลนั้นจะมีการศึกษาใด อาชีพใด หรือรายได้เท่าใด โอกาสที่จะเข้าถึงข้อมูลข่าวสารต่างๆ ผ่านการเปิดรับสื่อประเภทต่างๆ สามารถมีได้ไม่ต่างกัน เพราะสื่อสิ่งพิมพ์เช่นหนังสือพิมพ์ นิตยสาร วารสาร เป็นสื่อสิ่งพิมพ์ที่มีราคาไม่สูงและสามารถจะเข้าถึงได้ง่าย วิทยูและโทรทัศน์มีในทุกครัวเรือน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในกรุงเทพมหานคร อีกทั้งสื่อดังกล่าวมักออกแบบเนื้อหาที่เข้าใจได้ง่ายแก่บุคคลทั่วไป จึงทำให้ผู้ที่มีระดับการศึกษา อาชีพ หรือรายได้ต่างกัน สามารถเปิดรับข่าวสารที่ตนต้องการหรือสนใจจากสื่อเหล่านี้ได้ไม่ยากนัก

ในขณะที่เดียวกันความสัมพันธ์ระหว่างรายได้กับอาชีพและการศึกษามีความสัมพันธ์ระหว่างกันสูงมาก โดยเฉลี่ยแล้วคนที่มีการศึกษาสูงมักจะประกอบอาชีพที่มีรายได้ที่สูงตามไปด้วย และมักไม่ค่อยพบผู้ที่มีการศึกษาสูงแต่ประกอบอาชีพที่มีรายได้ต่ำ ส่วนคนที่มีการศึกษาน้อยนั้น ส่วนใหญ่มักมีอาชีพที่ให้รายได้น้อยถึงปานกลาง ไม่ค่อยมีรายได้สูง ดังนั้น ทั้งการศึกษา อาชีพ รายได้ จึงเรียกได้ว่าเป็นสถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคม ดังนั้นการศึกษาวิจัยที่เกี่ยวข้องกับตัวแปรทั้ง 3 ตัวนี้ ผลที่ได้มักออกมาจึงมักคล้ายคลึงกัน

เมื่อพิจารณาจากผลการวิจัยจะพบว่าผู้ที่มีการศึกษาน้อย จะมีการเปิดรับข่าวสารจากสื่อบุคคลมากกว่าผู้ที่มีการศึกษาสูง คือ ผู้ที่มีการศึกษาในระดับ ม.1-ม.3 มีการรับสื่อบุคคลมากที่สุด ในขณะที่ผู้ที่มีระดับการศึกษาสูงกว่าปริญญาตรีมีการรับสื่อบุคคลน้อยที่สุด อาจเป็นไปได้ว่า การเปิดรับสื่อบุคคลจะเป็นหนทางในการรับรู้ข้อมูลข่าวสารได้ง่ายและส่งเสริมความรู้ความเข้าใจของผู้ที่มีการศึกษาน้อยได้มากกว่าการเปิดรับสื่อมวลชน เพราะการสื่อสารระหว่างบุคคลเปิดโอกาสให้ผู้รับสารสามารถซักถามผู้ส่งสารได้หากเกิดความไม่เข้าใจในสาร และสามารถมีปฏิกิริยาตอบสนองได้ทันที ไม่เหมือนกับการเปิดรับข่าวสารผ่านสื่อมวลชน ในขณะที่ผู้ที่มีการศึกษาสูงมักมีภาวะความรับผิดชอบในหน้าที่การงานมาก โอกาสที่จะไปพูดคุยกับบุคคลอื่นอาจมีไม่มากนัก

นอกจากนี้ ยังพบว่า ผู้ที่ประกอบอาชีพเจ้าของกิจการหรือค้าขาย มีการเปิดรับข่าวสารจากสื่อบุคคลมากกว่าผู้ประกอบอาชีพอื่นๆ อาจเนื่องมาจากด้วยลักษณะของอาชีพที่เอื้อต่อการพบปะหรือติดต่อกับบุคคลอื่นเพื่อประโยชน์หรือเป็นส่วนหนึ่งในการทำธุรกิจ ดังนั้น โอกาสจะเปิดรับสื่อบุคคลจึงอาจมีมากกว่าอาชีพอื่นๆ

สมมติฐานที่ 5 ผู้ที่มีลักษณะทางประชากรแตกต่างกัน มีความรู้เกี่ยวกับการรับฟังความคิดเห็นสาธารณะโดยวิธีประชาพิจารณ์แตกต่างกัน

ผลการวิจัยพบว่า เป็นไปตามสมมติฐานเพียงบางส่วน กล่าวคือ ผู้ที่มีลักษณะทางประชากรที่แตกต่างกัน ได้แก่ อายุ การศึกษา อาชีพ และรายได้เฉลี่ยบุคคล/เดือน จะมีความรู้เกี่ยวกับการรับฟังความคิดเห็นสาธารณะโดยวิธีประชาพิจารณ์แตกต่างกัน แต่ผู้ที่มีเพศและสถานภาพสมรสที่แตกต่างกัน มีความรู้เกี่ยวกับการรับฟังความคิดเห็นสาธารณะโดยวิธีประชาพิจารณ์ไม่แตกต่างกัน ซึ่งสอดคล้องกับ “ลักษณะทางประชากรของผู้รับสาร (Demographic Characteristics of Audience)” ของ ชรามม์ และโรเบิร์ต (Schramm and Roberts) (อ้างใน บุญจิระ พุทธิศรี, 2541:125) ที่ว่า

อายุ อายุของผู้รับสารเป็นลักษณะหนึ่งที่เราสามารถใช้ในการวิเคราะห์ผู้รับสาร โดยอายุเป็นปัจจัยหนึ่งที่ทำให้คนมีความแตกต่างกันในเรื่องความคิดและพฤติกรรม นอกจากนี้ คาร์เตอร์ วี กู๊ด (Good,1973:325) ยังกล่าวว่า ความรู้เป็นข้อเท็จจริง (Facts) ความจริง (Truth) กฎเกณฑ์ และข้อมูลต่างๆ ที่มนุษย์ได้รับและรวบรวมไว้จากมวลประสบการณ์ต่างๆ โดยจะสังเกตจากผลการวิจัยได้ว่า ผู้ที่มีอายุ 31-35 ปี มีความรู้มากที่สุด รองลงมาคือ อายุ 41-45ปี ซึ่งวัยดังกล่าวได้สะสมข้อเท็จจริง ความจริงและข้อมูลต่างๆ จนก่อเกิดเป็นความรู้ขึ้นในตนเอง แต่ในขณะเดียวกันผู้ที่มีอายุ 46-50 ปี กลับมีความรู้น้อยที่สุด ทั้งนี้อาจเป็นเพราะ บุคคลเมื่อสูงวัยมักจะมีติดใจในความรู้หรือประสบการณ์ที่ตนมีมา โดยจะมีการเรียนรู้สิ่งต่างๆ เพิ่มขึ้นอย่างจำกัด และมักเลือกที่จะเรียนรู้ในสิ่งที่ตนสนใจหรือสอดคล้องกับความรู้ที่เคยมีมา ความรู้ใดที่ยุ่งยากหรือซับซ้อนอาจไม่สนใจเลยก็เป็นได้

การศึกษา หรือความรู้ (Knowledge) เป็นลักษณะอีกประการหนึ่งที่มีอิทธิพลต่อผู้รับสาร ดังนั้น คนที่ได้รับการศึกษาในระดับที่ต่างกัน ในยุคสมัยที่ต่างกัน ในระบบการศึกษาที่ต่างกัน ในสาขาวิชาที่ต่างกัน จึงย่อมมีความรู้ลึกซึ้งคิด อุดมการณ์ และความต้องการที่แตกต่างกันออกไป จากผลการวิจัยพบว่า ผู้ที่มีความรู้ในระดับสูงกว่าปริญญาตรีมีความรู้เกี่ยวกับการรับฟังความคิดเห็นสาธารณะโดยวิธีประชาพิจารณ์มากที่สุด รองลงมาคือระดับปริญญาตรี และน้อยที่สุดคือระดับประถมศึกษา ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาที่พบว่า คนที่มีการศึกษาสูงหรือมีความรู้ดี จะได้เปรียบอย่างมากในการที่จะเป็นผู้รับสารที่ดี ทั้งนี้เพราะคนเหล่านี้มีความรู้กว้างขวางในหลายเรื่อง มีความเข้าใจศัพท์มาก และมีความเข้าใจสารได้ดี (Burgoon:1974 อ้างใน ปรมะ สตะเวทิน,2539:108) และจากทฤษฎีการสื่อสารของเดวิด เบอริโล (David Berto,1960:51) ยังได้วิเคราะห์ถึงปัจจัยของ

การสื่อสารของผู้รับสารในแบบจำลองการสื่อสารที่เสนอไว้ในส่วนความรู้ว่า ระดับการศึกษาที่แตกต่างกัน ทำให้มีแนวโน้มที่จะรับรู้สิ่งรอบข้างแตกต่างกัน

อาชีพรู้ คนที่มีอาชีพต่างกัน ย่อมมองโลก มีแนวคิด อุดมการณ์ มีค่านิยมต่อสิ่งต่างๆ แตกต่างกันไป จากผลการวิจัยพบว่า ผู้ที่มีความรู้เกี่ยวกับการรับฟังความคิดเห็นสาธารณะโดยวิธีประชาพิจารณ์มากที่สุดคือ พนักงานรัฐวิสาหกิจ และน้อยที่สุดคือพ่อบ้าน/แม่บ้าน ทั้งนี้อาจเป็นเพราะพนักงานรัฐวิสาหกิจมีประสบการณ์ตรงเกี่ยวกับการประชาพิจารณ์มากกว่าอาชีพอื่น กล่าวคือ ในช่วงที่ผ่านมา การทำประชาพิจารณ์มักเกิดขึ้นกับโครงการของรัฐวิสาหกิจ เช่น การทำประชาพิจารณ์เขื่อนของการไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย การทำประชาพิจารณ์โครงการท่อก๊าซ ไทย-มาเลเซีย ซึ่งการปิโตรเลียมแห่งประเทศไทย (ปตท.) เป็นผู้รับผิดชอบ ความรู้และประสบการณ์ดังกล่าวจึงถือเป็นสิ่งใกล้ตัวที่มีความเกี่ยวข้องโดยตรง ในขณะที่ผู้ที่ เป็นพ่อบ้านแม่บ้านมีภาระหน้าที่ในการรับผิดชอบงานบ้าน โอกาสในการสื่อสารกับบุคคลอื่นจึงมีไม่มากนัก และมักเป็นการสื่อสารกับบุคคลในครอบครัว ความรู้และประสบการณ์ในเรื่องการทำประชาพิจารณ์จึงอาจมีจำกัด

รายได้ รายได้ของคนย่อมเป็นเครื่องกำหนดความต้องการของคน ตลอดจนกำหนดความคิดของคนเกี่ยวกับสิ่งต่างๆ และพฤติกรรมต่างๆ ผลการวิจัยพบว่า ผู้ที่มีความรู้เกี่ยวกับการรับฟังความคิดเห็นสาธารณะโดยวิธีประชาพิจารณ์มากที่สุด คือ ผู้ที่มีรายได้เฉลี่ยบุคคล/เดือน 40,001- 50,000 บาท ในขณะที่ผู้ที่ไม่มียาได้มีความรู้เกี่ยวกับการรับฟังความคิดเห็นสาธารณะโดยวิธีประชาพิจารณ์น้อยที่สุด ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาที่พบว่า คนที่มีฐานะดี มีรายได้สูงมีการใช้สื่อมวลชนมาก และการใช้สื่อมวลชนของคนมีฐานะดี มักจะเป็นการใช้เพื่อแสวงหาข่าวสารหนักๆ สำหรับนำไปใช้ประโยชน์ในโอกาสต่อไปได้ (Rivers, Peterson and Jenzen:1971 อ้างใน ประมะ สตะเวทิน,2539:108)

ดังนั้น ผลการวิจัยจึงเป็นไปตามสมมติฐานข้อที่ 5 แต่ก็มีบางส่วนที่ไม่เป็นไปตามสมมติฐาน กล่าวคือ ลักษณะทางประชากรด้านเพศ รวมถึงสถานภาพสมรสที่ต่างกัน มีความรู้เกี่ยวกับการรับฟังความคิดเห็นสาธารณะโดยวิธีประชาพิจารณ์ไม่แตกต่างกัน เนื่องจาก ในปัจจุบันถือได้ว่าเป็นยุคแห่งข้อมูลข่าวสารซึ่งไร้พรมแดน โอกาสที่จะเข้าถึงข้อมูลข่าวสารในด้านการรับฟังความคิดเห็นสาธารณะโดยวิธีประชาพิจารณ์รวมถึงด้านการเมือง จึงสามารถเข้าถึงได้โดยไม่จำกัดเพศหรือสถานภาพใดๆ นอกจากนี้ จากทฤษฎีการสื่อสารที่กล่าวถึง ผลกระทบของสารที่มีต่อผู้รับสารเชิงความรู้นั้นมีหลายประการ ประการหนึ่งคือ การกำหนดวาระสาร (Agenda Setting) กล่าวคือ

การที่สื่อได้กำหนดและเผยแพร่ข่าวสารเรื่องใดเรื่องหนึ่งในวาระหนึ่งสู่ประชาชน เพื่อให้ได้ทราบหรือมีความรู้ในข่าวสารนั้นๆ ซึ่งสิ่งนี้มีส่วนทำให้ผู้ที่มีเพศหรือสถานภาพสมรสที่ต่างกัน มีโอกาสได้รับทราบข้อมูลข่าวสารทางการเมืองในระดับและทิศทางที่ใกล้เคียงกัน ดังนั้น จึงทำให้ไม่พบความแตกต่างกันในเรื่องความรู้เกี่ยวกับการรับฟังความคิดเห็นสาธารณะโดยวิธีประชาพิจารณ์

สมมติฐานที่ 6 ผู้ที่มีลักษณะทางประชากรแตกต่างกัน มีทัศนคติเกี่ยวกับการรับฟังความคิดเห็นสาธารณะแตกต่างกัน

ผลการวิจัยพบว่า เป็นไปตามสมมติฐานเพียงบางส่วน กล่าวคือ ผู้ที่เพศ อายุ การศึกษา และรายได้เฉลี่ยบุคคล/เดือนแตกต่างกัน มีทัศนคติต่อการรับฟังความคิดเห็นสาธารณะโดยวิธีประชาพิจารณ์แตกต่างกัน ในขณะที่ผู้ที่มีสถานภาพสมรสและอาชีพที่แตกต่างกัน มีทัศนคติต่อการรับฟังความคิดเห็นสาธารณะโดยวิธีประชาพิจารณ์ไม่แตกต่างกัน อาจเป็นเพราะเหตุผลหลายประการ กล่าวคือ

การที่ผู้ที่มีเพศ อายุ การศึกษา และรายได้ต่างกัน มีทัศนคติต่อการรับฟังความคิดเห็นสาธารณะโดยวิธีประชาพิจารณ์ต่างกัน นั้นมีความสอดคล้องกับที่พยอม วงศ์สารศรี (อ้างใน บุญจิระ พุทธิศรี, 2541:131) ได้กล่าวไว้ว่า ทัศนคติมิได้มีมาแต่กำเนิด แต่เป็นสิ่งที่เกิดจากการเรียนรู้ ประสบการณ์ การเลียนแบบ ซึ่งทัศนคติสามารถเปลี่ยนแปลงได้ ถ้าสภาพแวดล้อมหรือเหตุการณ์ต่างๆ เปลี่ยนแปลงไปหรือได้รับข้อมูลใหม่ และการวิจัยทางจิตวิทยาหลายชิ้นได้แสดงให้เห็นว่า ผู้หญิงกับผู้ชายมีความแตกต่างกันอย่างมากในเรื่องความคิด ค่านิยมและทัศนคติ ผู้หญิงมักเป็นคนที่มีจิตใจอ่อนไหวหรือเจ้าอารมณ์ (emotional) โอนอ่อนผ่อนตาม (submissive) และถูกชักจูงใจได้ง่ายกว่าผู้ชาย (William D. Brooks:1971 อ้างใน ปรมะ สตะเวทิน,2539:106) ดังนั้น เพศที่ต่างกันจึงอาจมีทัศนคติต่อเรื่องการรับฟังความคิดเห็นสาธารณะโดยวิธีประชาพิจารณ์แตกต่างกัน

นอกจากนี้ ยังสอดคล้องกับแนวความคิดของ วิลเลียมส์ บรูด (William D. Brook,1971:211-212) ที่ได้กล่าวถึงการวิเคราะห์หมวลงชนผู้รับสาร ตามลักษณะประชากรด้านอายุไว้ว่า อายุเป็นปัจจัยหนึ่งที่ทำให้คนมีความแตกต่างในเรื่องความคิดและพฤติกรรม นอกจากนี้ อายุยังเป็นสิ่งกำหนดความแตกต่างในเรื่องความยากง่ายในการชักจูงใจด้วย การวิจัยทาง

จิตวิทยาพบว่า เมื่อคนมีอายุมากขึ้น โอกาสที่จะเปลี่ยนใจหรือถูกชักจูงใจจะน้อยลง รวมทั้งคนที่มีอายุมากมักจะไม่ค่อยยอมให้มีการเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นในสังคม เพราะการเปลี่ยนแปลงในสังคมย่อมมีผลกระทบต่อทรัพย์สิน สถานะทางสังคม และความลำบากในการปรับตัวให้เข้ากับการเปลี่ยนแปลง (Burgoon:1974 อ้างใน ประมว สตะเวทิน,2539:106) ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยครั้งนี้ที่พบว่า ผู้ที่มีอายุ 36-40 ปี มีทัศนคติในทางบวกมากที่สุด ในขณะที่ผู้ที่มีอายุ 56-60 ปี มีทัศนคติในทางบวกน้อยที่สุด จึงอาจอธิบายได้ว่าผู้ที่มีอายุน้อย เช่นอายุต่ำกว่า 25 ปี ความคิด ความสนใจหรือการก่อตัวของความรู้ประสบการณ์ขึ้นมาเป็นทัศนคติในเรื่องใดเรื่องหนึ่งอาจยังไม่นิ่ง หรือยังหวั่นไหวไปตามสิ่งที่ผ่านเข้ามาได้ง่าย ในขณะที่ผู้ที่มีอายุมาก เช่น อายุมากกว่า 50 ปี ความคิด ความสนใจหรือประสบการณ์ก็มีแนวโน้มที่จะยึดมั่นกับสิ่งที่ตนเคยมีมาก่อน ซึ่งเรื่องราวของการเปลี่ยนแปลงต่างๆ ทางการเมือง อาจถูกมองว่าเป็นความสับสนวุ่นวาย ก่อให้เกิดความรู้สึกที่ไม่มั่นคง การเกิดทัศนคติในทางบวกจึงอาจเกิดขึ้นได้ไม่บ่อยนัก ดังนั้น ผู้ที่มีอายุ 30 - 40 ปี จึงอยู่ในช่วงกลางที่มีความคิดเป็นของตนเอง มีการเปิดรับข้อมูลข่าวสารที่หลากหลาย และสามารถแลกเปลี่ยนความคิด ตลอดจนวิพากษ์วิจารณ์ได้ด้วยเหตุผล ทำให้โอกาสที่ทัศนคติต่อการรับฟังความคิดเห็นสาธารณะโดยวิธีประชาธิปไตยจะเป็นในทางบวกจึงมีมากกว่า

นอกจากนี้จะพบว่า ผู้ที่มีระดับการศึกษาแตกต่างกันยังมีทัศนคติต่อการรับฟังความคิดเห็นสาธารณะโดยวิธีประชาธิปไตยแตกต่างกัน ซึ่งเป็นไปในทำนองเดียวกันกับแนวคิดของ ซิมบาร์โดและคณะ (Zimbardo et al,1977:49-53) ที่ได้กล่าวไว้ว่า การเปลี่ยนแปลงทัศนคติขึ้นอยู่กับความรู้ คือ ถ้ามีความรู้ความเข้าใจ ทัศนคติก็จะมีการเปลี่ยนแปลง ดังนั้น การที่ผู้ที่มีการศึกษาต่างกันมีความรู้ในเรื่องการรับฟังความคิดเห็นสาธารณะโดยวิธีประชาธิปไตยต่างกัน จึงมีผลทำให้ทัศนคติต่อการรับฟังความคิดเห็นสาธารณะโดยวิธีประชาธิปไตยแตกต่างกันไปด้วย โดยผู้ที่มีการศึกษาสูงกว่าปริญญาตรีนอกจากจะมีความรู้มากที่สุดแล้ว ยังมีทัศนคติในทางบวกมากที่สุดอีกด้วย ในขณะที่ผู้ที่ไม่ได้เข้าเรียนมีทัศนคติในทางบวกน้อยที่สุด

ในส่วนของรายได้ รายได้ของคนย่อมเป็นเครื่องกำหนดความต้องการของคน ตลอดจนกำหนดความคิดของคนเกี่ยวกับสิ่งต่างๆ และพฤติกรรมต่างๆ ดังนั้น ผู้ที่รายได้แตกต่างกันจึงสามารถมีความคิดหรือทัศนคติต่อการรับฟังความคิดเห็นสาธารณะโดยวิธีประชาธิปไตยแตกต่างกันได้เช่นกัน นอกจากนี้ จากแนวคิดของ ลิเคิร์ต (Likert) ได้กล่าวไว้ว่า ทัศนคติเป็นสิ่งที่เกิดจากการการเรียนรู้จากแหล่งต่างๆ และแหล่งสำคัญแหล่งหนึ่งที่ทำให้คนเกิดทัศนคติก็คือ ความเกี่ยวข้องกับสถาบัน (Institutional Factors) ทัศนคติหลายอย่างของบุคคลเกิดขึ้นเนื่องจากความเกี่ยวข้องกับสถาบัน ซึ่งในที่นี้หมายถึง สมาชิกในครอบครัว กล่าวคือ ครอบครัวที่มีฐานะทางเศรษฐกิจ

สูงกว่ามีวิถีชีวิตที่ไม่ต้องดิ้นรน มีเวลาในการพูดคุยแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกันอย่างสม่ำเสมอ โดยเฉพาะผู้ที่มียาได้สูงก็จะมีโอกาสที่ดีมากกว่า เพราะบรรยากาศในครอบครัวนั้นจะเอื้อต่อการพัฒนาความคิดและทัศนคติ จึงอาจกล่าวได้ว่า สถาบันครอบครัวมีความสำคัญในการหล่อหลอมทัศนคติทางการเมือง ซึ่งแนวคิดและค่านิยมบางประการของบุคคลในครอบครัวจะมีอิทธิพลและได้รับการถ่ายทอดสู่สมาชิกคนอื่นๆ ในครอบครัว ดังนั้น การที่ผู้มียาได้แตกต่างกันมีการติดต่อสื่อสารกับสมาชิกในครอบครัวมาน้อยแตกต่างกัน จึงส่งผลให้บุคคลมีทัศนคติที่แตกต่างกันได้

อย่างไรก็ตาม จากผลการวิจัยที่พบว่า ผู้ที่มีสถานภาพสมรสแตกต่างกัน มีทัศนคติต่อการรับฟังความคิดเห็นสาธารณะโดยวิธีประชาธิปไตยไม่แตกต่างกัน ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานนั้น อาจเป็นเพราะผู้ที่เป็นหม้าย สมรสแล้วหรือเป็นโสด มีความรู้เกี่ยวกับการรับฟังความคิดเห็นสาธารณะโดยวิธีประชาธิปไตยไม่แตกต่างกัน ดังนั้น ทัศนคติอันมีความเกี่ยวข้องกับความรู้ในเรื่องดังกล่าวจึงไม่แตกต่างกันด้วยเช่นกัน

ในขณะที่ผู้ที่มีอาชีพแตกต่างกัน แม้จะมีความรู้ในเรื่องการรับฟังความคิดเห็นสาธารณะโดยวิธีประชาธิปไตยแตกต่างกัน แต่เหตุผลที่ทำให้ทัศนคติไม่แตกต่างกันอาจเป็นเพราะ จากการศึกษานี้ครั้งนี้บุคคลที่มีอาชีพแตกต่างกัน มีการเปิดรับข่าวสารด้านการเมืองจากสื่อมวลชนไม่แตกต่างกัน และการเปิดรับสื่อมวลชน คือ หนังสือพิมพ์ วิทยุและโทรทัศน์ในปัจจุบัน มักมีการนำเสนอในรูปแบบของบทบรรณาธิการ บทความ รายการที่มีการวิเคราะห์สถานการณ์ รายงานข่าวเชิงวิพากษ์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งกรณีความขัดแย้งอันเนื่องมาจากการทำประชาพิจารณ์ ซึ่งเหล่านี้จะสอดแทรกความคิดเห็นหรือทัศนคติของผู้ผลิตหรือผู้นำเสนอลงไปในการนำเสนอ ซึ่งมีผลทำให้บุคคลอาจเกิดการคล้อยตามหรือคิดเห็นไปในทิศทางเดียวกัน ดังนั้น การที่บุคคลที่มีอาชีพต่างกัน แต่เปิดรับข่าวสารจากสื่อมวลชนไม่แตกต่างกัน จึงอาจมีทัศนคติต่อการรับฟังความคิดเห็นสาธารณะโดยวิธีประชาธิปไตยไม่แตกต่างกันก็เป็นได้

ข้อเสนอแนะทั่วไป

1. จากผลการวิจัยพบว่า ระดับความรู้ของประชาชนเกี่ยวกับการรับฟังความคิดเห็นสาธารณะโดยวิธีประชาพิจารณ์อยู่ในระดับปานกลาง ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากข่าวสารด้านการเมืองที่ประชาชนเปิดรับผ่านสื่อมวลชนนั้น เป็นข่าวสารการเมืองทั่วไป เช่น การบริหารงานของรัฐบาลหรือการเลือกตั้ง โดยประเด็นเรื่องการประชุมพิจารณ์อาจมีอยู่ไม่มากนัก ดังนั้น จึงควรเพิ่มระดับความรู้ในเรื่องการประชุมพิจารณ์ของประชาชนให้สูงขึ้น โดยการเผยแพร่ความรู้เกี่ยวกับการประชุมพิจารณ์ผ่านสื่อมวลชน โดยเน้นประเด็นความรู้ที่ประชาชนยังมีน้อยอยู่ ได้แก่ ประเด็น (1) การทำประชาพิจารณ์ต้องจัดให้มีขึ้นเมื่อใด (2) ข้อใดเป็นลักษณะที่ถูกต้องของการทำประชาพิจารณ์ วิธีการเผยแพร่ เช่น ลงบทความประชาสัมพันธ์ในสื่อสิ่งพิมพ์ จัดสัมมนาผู้ที่มีความรู้ในเรื่องการประชุมพิจารณ์หรือจัดทำสโปดเพื่อการประชาสัมพันธ์สั้นๆ ในสื่อวิทยุและโทรทัศน์ ทั้งนี้ อาจใช้โทรทัศน์เป็นสื่อหลัก เนื่องจากผลการวิจัยที่พบว่า ในบรรดาสื่อทั้ง 3 ประเภทคือ สิ่งพิมพ์ วิทยุ และโทรทัศน์ สื่อที่ประชาชนเปิดรับมากที่สุดคือสื่อโทรทัศน์ ดังนั้น ในการเผยแพร่ความรู้เกี่ยวกับการทำประชาพิจารณ์ ผู้ที่เกี่ยวข้องอาจวางแผนสื่อโดยใช้โทรทัศน์เป็นสื่อหลักในการเผยแพร่ข่าวสารที่ต้องการ รวมทั้งการจัดทำสื่อเฉพาะกิจ เช่น แผ่นพับหรือหนังสือเล่มเล็กวางเผยแพร่ในสถานที่ราชการที่ประชาชนต้องไปติดต่อ การเผยแพร่ผ่านหอกระจายข่าว หรือสอดแทรกเนื้อหาอยู่ในสื่อพื้นบ้านต่างๆ เช่น ลำตัด หมอลำ หนังตะลุง เป็นต้น

2. จากผลการวิจัย พบว่าทัศนคติของประชาชนที่มีต่อการรับฟังความคิดเห็นสาธารณะโดยวิธีประชาพิจารณ์เป็นทัศนคติในเชิงบวก แต่ก็ยังมีประชาชนบางส่วนที่มีทัศนคติเป็นกลางหรือไม่แน่ใจในบางประเด็น คือ (1) การทำประชาพิจารณ์สามารถนำมาใช้ในสังคมไทยได้อย่างเหมาะสม (2) คุณสมบัติของคณะกรรมการในการทำประชาพิจารณ์โครงการของรัฐที่ผ่านมา ในแง่ของความเป็นกลาง การรู้ปัญหาและความน่าเชื่อถือ (3) การทำประชาพิจารณ์ทำให้โครงการพัฒนาที่เป็นประโยชน์ต้องล่าช้าออกไปหรือไม่ได้รับการนำไปปฏิบัติ เพราะมักเสียเวลาและถูกต่อต้าน

จะเห็นว่าประเด็นที่ประชาชนเกิดความไม่แน่ใจหรือมีทัศนคติปานกลางนั้น เป็นประเด็นที่ปรากฏอยู่ในสื่อมวลชน คือ ความขัดแย้งที่เกิดขึ้นจากการทำประชาพิจารณ์ ไปจนถึงการถกเถียงกันถึงคุณสมบัติของคณะกรรมการหรือผู้นำในการทำประชาพิจารณ์ หรือการหาข้อสรุปว่า คนไทยและสังคมไทยพร้อมแล้วหรือไม่สำหรับการนำการประชุมพิจารณ์มาใช้ ดังนั้น การสื่อสารเพื่อสร้างเสริมทัศนคติที่ไม่แน่ใจหรือเป็นกลางเหล่านี้ ให้เป็นทัศนคติเชิงบวกจึงเป็นสิ่งจำเป็น ในขณะที่ประเด็นใดที่ประชาชนมีทัศนคติเชิงบวกอยู่แล้ว ก็ควรปลูกฝังให้มีทัศนคติเชิงบวกมากยิ่งขึ้น

โดยอาจใช้วิธีการที่สร้างความตื่นตัวให้กับประชาชน เช่น การระดมความคิดเห็น หรือเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ อาทิ การจัดประชุมเชิงปฏิบัติการ (Workshop) ในจังหวัดต่างๆ ทั่วประเทศ เนื่องจากการใช้การสื่อสารแบบมีส่วนร่วม (Participatory Communication) นั้น จะส่งผลให้ประชาชนเกิดความรู้ความเข้าใจและทัศนคติที่ดีต่อการทำประชาพิจารณ์ได้พร้อมๆ กัน

3. จากผลการวิจัยที่พบว่า การเปิดรับข่าวสารด้านการเมืองจากสื่อมวลชนของประชาชนอยู่ในระดับต่ำและไม่มีความสัมพันธ์กับความรู้และทัศนคตินั้น หน่วยงานที่ดูแลรับผิดชอบเรื่องการทำประชาพิจารณ์ เช่น สำนักนายกรัฐมนตรี ควรให้ความสำคัญกับการประเมินผลการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องด้วยว่ามีคุณภาพเพียงใด เนื้อหาของสื่อมีความเหมาะสมหรือยากง่ายต่อการทำความเข้าใจมากน้อยเพียงใด เป็นทางการมากเกินไปและเพียงพอกับความต้องการของประชาชนหรือไม่ เพราะหากหน่วยงานของรัฐมีความโปร่งใสและจริงจังในการดำเนินการจริง การเผยแพร่ข้อเท็จจริง หรือการชี้แจงเพื่อป้องกันการเข้าใจผิดหรือการต่อต้าน น่าจะเป็นสิ่งที่ต้องเร่งกระทำโดยเร็วที่สุด

นอกจากนี้ หน่วยงานของรัฐอาจให้ข้อมูลข่าวสารที่เป็นข้อเท็จจริงเกี่ยวกับการทำประชาพิจารณ์กับสื่อมวลชนให้มากขึ้น เพราะการนำเสนอข่าวของสื่อมวลชนในเรื่องการทำประชาพิจารณ์ มักนำเสนอในแง่ลบที่ขายได้ เป็นสีล้น หรือดึงดูความสนใจของคน เช่น เรื่องของความขัดแย้ง และใส่ความคิดเห็นของผู้นำเสนอลงไปด้วย ทำให้สิ่งที่ข้อเท็จจริงบางครั้งถูกละเลยหรือได้รับน้ำหนักในการนำเสนอไม่เท่ากัน

4. จากผลการวิจัยพบว่า การเปิดรับข่าวสารด้านการเมืองจากสื่อบุคคลอยู่ในระดับต่ำ มีความสัมพันธ์ทางลบกับความรู้เกี่ยวกับการรับฟังความคิดเห็นสาธารณะโดยวิธีประชาพิจารณ์ และไม่มีความสัมพันธ์กับทัศนคติ จึงเป็นเรื่องที่น่าคิดต่อไปว่า ประสิทธิภาพหรือคุณภาพของประชาชนมีมากน้อยเพียงใด ดังนั้น การที่รัฐจะเผยแพร่หรือสร้างความรู้และทัศนคติที่ดีเกี่ยวกับการทำประชาพิจารณ์ผ่านสื่อมวลชนเพียงทางเดียวอาจไม่เพียงพอ การพัฒนาสื่อบุคคลโดยผ่านผู้นำความคิด (Opinion Leader) จึงน่าที่จะกระทำควบคู่กันไป เช่น การจัดให้มีการอบรม สัมมนา หรือจัดกิจกรรม เพื่อให้ผู้นำความคิดเข้ามามีส่วนร่วมได้ แม้วิธีการนี้อาจต้องใช้เวลาค่อนข้างนานแต่น่าจะคุ้มค่า หากต่อไปสื่อบุคคลเหล่านี้จะสามารถสื่อสารหรือถ่ายทอดเรื่องราวต่างๆ ทางการเมืองสู่บุคคลอื่นต่อไปได้อย่างมีประสิทธิภาพ

5. จากผลการวิจัย พบว่า ประชาชนที่มีอายุต่ำกว่า 25 ปีมีความรู้เกี่ยวกับการรับฟังความคิดเห็นสาธารณะโดยวิธีประชาพิจารณ์ไม่สูงนัก ดังนั้น จึงควรสร้างความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการทำประชาพิจารณ์ตั้งแต่ในสถานศึกษา คือ ในการเรียนการสอนวิชาด้านการเมืองการปกครอง รัฐศาสตร์หรือสังคมศาสตร์ต่างๆ อาจสอดแทรกความรู้เกี่ยวกับการทำประชาพิจารณ์เข้าไป ด้วย เพื่อให้นักเรียน นักศึกษา ซึ่งเป็นเยาวชนของชาติที่ต้องมีส่วนในการพัฒนาทางการเมืองต่อไป ได้เกิดความรู้ที่ถูกต้อง เกิดทัศนคติที่ดี และพร้อมที่จะเปิดรับหรือทำความเข้าใจการเปลี่ยนแปลงต่างๆ ทางการเมือง ซึ่งจะโน้มนำไปสู่การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติกิจกรรมทางการเมืองได้ในที่สุด

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัย

1. เนื่องจากการศึกษาวิจัยครั้งนี้มีข้อจำกัด คือ กลุ่มตัวอย่างที่ศึกษามุ่งเฉพาะกลุ่มประชาชนในกรุงเทพมหานคร ซึ่งเป็นกลุ่มที่มีปัจจัยและโอกาสที่เอื้ออำนวยต่อการเปิดรับข่าวสารทางการเมืองอยู่มาก การวิจัยจึงอยู่ในวงจำกัด และใช้อ้างอิงได้เฉพาะในกรุงเทพมหานครเท่านั้น ดังนั้น จึงควรมีการศึกษาประชากรในจังหวัดอื่นๆ โดยเฉพาะในจังหวัดที่มีการทำประชาพิจารณ์โครงการต่างๆ ของรัฐ โดยอาจศึกษากับกลุ่มตัวอย่างที่เคยมีส่วนร่วมในการทำประชาพิจารณ์โครงการของรัฐมาก่อน เพื่อนำผลที่ได้มาเปรียบเทียบกัน

2. ในการทำวิจัยครั้งต่อไป อาจศึกษาโดยใช้การวิจัยเชิงคุณภาพ เพื่อศึกษาคนกลุ่มหนึ่ง ในพื้นที่ใดพื้นที่หนึ่ง โดยเป็นการศึกษาแบบเจาะลึก ใช้เทคนิคการเก็บข้อมูลแบบอื่นๆ ที่ทำให้ได้ข้อมูลรายละเอียดที่ลึกซึ้งมากขึ้น เช่น ใช้วิธีการสังเกตแบบมีส่วนร่วมกับการสัมภาษณ์อย่างไม่เป็นทางการประกอบกัน เพื่อศึกษากลุ่มชาวบ้านที่เข้าร่วมการทำประชาพิจารณ์โครงการท่อก๊าซ และท่อส่งก๊าซไทย - มาเลเซีย ใน อ.จะนะ จ.สงขลา เป็นต้น

3. การวิจัยในครั้งนี้ศึกษาการเปิดรับข่าวสารด้านการเมืองในภาพรวม โดยไม่ได้มุ่งศึกษาเฉพาะเนื้อหาข่าวสารเกี่ยวกับการประชาพิจารณ์ที่ปรากฏผ่านสื่อต่างๆ ว่ามีปริมาณมากน้อย หรือมีลักษณะที่ให้ความรู้และโน้มนำทัศนคติได้มากน้อยเพียงใด ดังนั้น จึงควรมีการศึกษาถึงเนื้อหาของการประชาพิจารณ์ที่เผยแพร่ผ่านสื่อมวลชน ทั้งนี้ เพื่อจะได้นำไปเป็นแนวทางในการปรับปรุงการเผยแพร่ข่าวสารเกี่ยวกับการทำประชาพิจารณ์ให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น